

ук.-практ. конф., присвяченої 95-річчю з дня народження проф. М.В. Салтевського (Одеса, 2 листопада 2012 р.) – Одеса : Фенікс, 2012. – С. 237–240.

10. Кримінальний процес : [підручник] / Ю.М. Грошевий, В.Я. Тацій, А.Р. Туманянц та ін. – Х. : Право, 2013. – 824 с.

11. Кримінальний процесуальний кодекс України : Науково-практичний коментар / за ред. С.В. Ківалова, С.М. Міщенко, В.Ю. Захарченко. – Х. : Одіссей, 2013. – 1104 с.

КОТУБЕЙ І. І.,

здобувач кафедри кримінального процесу
(Національна академія внутрішніх справ)

УДК 343.15

ВИДИ ПІДСТАВ ДЛЯ СКАСУВАННЯ АБО ЗМІНИ СУДОВОГО РІШЕННЯ СУДОМ АПЕЛЯЦІЙНОЇ ІНСТАНЦІЇ

У статті аналізуються підстави для скасування або зміни судового рішення судом апеляційної інстанції. Відповідно до змісту кримінального процесуального правопорушення, допущеного судом першої інстанції, усі підстави запропоновано поділити на матеріальні та процесуальні. Запропоновано інші підходи в нормативному закріпленні окремих із них.

Ключові слова: скасування або зміна судового рішення, підстави скасування або зміни судового рішення, законність, обґрунтованість, вмотивованість, справедливість рішення суду першої інстанції, кримінальні процесуальні правопорушення.

В статье анализируются основания для отмены или изменения судебного решения судом апелляционной инстанции. В соответствии с содержанием уголовного процессуального правонарушения, допущенного судом первой инстанции, все основания предложено разделить на материальные и процессуальные. Рассмотрены другие подходы в нормативном закреплении отдельных оснований.

Ключевые слова: отмена или изменение судебного решения, основания для отмены или изменения судебного решения, законность, обоснованность, мотивированность, справедливость решения суда первой инстанции, уголовные процессуальные правонарушения.

In the article the bases for cancellation or judgment change by court of appeal instance are analyzed. According to the maintenance of the criminal procedural offense allowed by court of the first instance, it is offered to divide all bases on material and procedural. Other approaches in standard fixing separate of them are offered.

Key words: cancellation or change of the judgment, basis for cancellation or judgment change, legality, validity, motivation, justice of a judgment of the first instance, criminal procedural offenses.

Вступ. Необхідність підвищення якості судових рішень, престижу України в галузі охорони та захисту прав, свобод і законних інтересів людини, зокрема учасника кримінальних процесуальних відносин, зниження кількості скарг до Європейського суду з прав людини вимагає усунення з судової практики винесення незаконних, необґрунтованих, невмотивованих і несправедливих судових рішень.

Кримінальним процесуальним законом передбачено можливість перегляду судових рішень судами вищих інстанцій, що є важливою умовою забезпечення ефективності правосуддя, виконання завдань кримінального провадження. Ст. 129 Конституції України визначає, що забезпечення апеляційного та касаційного оскарження судових рішень є однією з основних засад судочинства. Встановлення цієї застави має на меті забезпечення виправлення вищестоящим судом помилок і порушень вимог закону, допущених під час досудового розслідування та провадження в суді першої інстанції, гарантування прав і

охоронюваних законом інтересів учасників кримінального провадження, утвердження законності і справедливості в кримінальному судочинстві [1, с. 337].

За даними судової статистики у 2013 році апеляційними судами судові рішення скасовано щодо 35,7 % осіб (у 2012 році – щодо 35,5 %) [2]. Протягом 2013 року Вищим спеціалізованим судом України з розгляду цивільних і кримінальних справ (далі – ВССУ) скасовано і змінено вироків стосовно 1,9 тис. осіб, із яких скасовано стосовно 1,3 тис. осіб або 23,8 % загальної кількості перевірених вироків [3].

Сьогодні контрольна функція судів вищестоящих інстанцій по перегляду судових рішень, які набрали і не набрали законної сили, вимагає нових підходів, що дозволить істотно вдосконалити процес перевірки законності, обґрунтованості, вмотивованості та справедливості ухвалених вироків та інших судових рішень.

Незважаючи на наявність значної кількості робіт таких учених, як С.І. Вікторський, І.Я. Фойницький, М.С. Строгович, Ю.М. Грошевий, А.Я. Дубинський, О.В. Капліна, О.Ю. Костюченко, П.А. Лупинська, В.Т. Маляренко, О.Р. Михайленко, М.М. Михеєнко, В.Т. Нор, В.І. Сліпченко, В.О. Попелюшко, Н.Р. Бобечко, Н.В. Кіцен, Ю.М. Мирошніченко та інших, що присвячені дослідженню процедури судового розгляду, ухваленню судового рішення, апеляційному та касаційному провадженням; декілька питань, пов'язаних із забезпеченням законності, обґрунтованості, вмотивованості та справедливості рішення суду першої інстанції не знайшли свого однозначного вирішення, а після прийняття та набрання чинності діючим Кримінальним процесуальним кодексом (далі – КПК) України, окремі з них вимагають нового наукового аналізу. Залишаються недостатньо дослідженими підстави скасування та зміни судових рішень вищестоящими судами, їх система, питання кваліфікації кримінальних процесуальних правопорушень, що тягнуть скасування або зміну вироків, ухвал, постанов суду та інших.

Постановка завдання. Метою цієї статті є аналіз на основі дослідження кримінального процесуального законодавства видів підстав для скасування або зміни судового рішення судом апеляційної інстанції, здійснення їх класифікації.

Результати дослідження. У тлумачному словнику української мови підстава розкривається як те головне, на чому базується, ґрунтується що-небудь; те, чим пояснюються, виправдовуються вчинки, поведінка і таке інше кого-небудь [4, с. 782].

Загальноновизнаним є те, що підстави будь-якого юридичного акту поділяються на фактичні та юридичні. Фактичною підставою скасування або зміни рішення суду першої інстанції є допущене ним кримінальне процесуальне правопорушення, а юридичною – відповідні норми кримінального процесуального права, що передбачають відповідальність (наслідки) за таке правопорушення.

У науці кримінального процесуального права підстави для скасування або зміни рішення суду першої інстанції визначаються як такі допущені судом порушення, що свідчать про незаконність і необґрунтованість вироку та вимагають його скасування або зміни [5, с. 378; 6, с. 68], як передбачені законом і встановлені вищестоящим судом порушення, допущені під час досудового розслідування або судового розгляду, що тягнуть згідно закону скасування чи зміну вироку [7, с. 98; 8, с. 145], такі порушення кримінального та кримінального процесуального закону, за наявності яких судові рішення не може вважатись законним і обґрунтованим [9, с. 65–66], як сукупність достовірних даних, що вказують на незаконність, необґрунтованість чи невмотивованість судового рішення [10, с. 852].

На наш погляд, підставами для скасування або зміни рішення суду першої інстанції є сукупність фактичних даних, передбачених кримінальним процесуальним законом і встановлених судом апеляційної чи касаційної інстанції під час розгляду справи в апеляційному чи касаційному порядку, що свідчить про допущене судом першої інстанції кримінальне процесуальне правопорушення, внаслідок чого його рішення є незаконним та необґрунтованим та/або невмотивованим та/або несправедливим, що обумовлює необхідність його скасування або зміни [11, с. 97].

Відповідно до ч. 1, 2 ст. 409 КПК України підставою для скасування або зміни судового рішення судом апеляційної інстанції є:

- 1) неповнота судового розгляду;
- 2) невідповідність висновків суду, викладених у судовому рішенні, фактичним обставинам кримінального провадження;
- 3) істотне порушення вимог кримінального процесуального закону;
- 4) неправильне застосування закону України про кримінальну відповідальність;

5) невідповідність призначеного покарання тяжкості кримінального правопорушення та особі обвинуваченого.

Кожна із зазначених підстав розкривається законодавцем у наступних статтях КПК України (ст. 410–414).

Встановлення цих обставин засвідчує наявність кримінального процесуального правопорушення, змістом якого є неправильне застосування норм матеріального або порушення норм процесуального закону, допущеного судом першої інстанції під час судового розгляду.

Відповідно до викладеного підстави для скасування або зміни судового рішення судом апеляційної інстанції можна поділити на: 1) матеріальні (п. 4 ч. 1, ч. 2 ст. 409 КПК України); 2) процесуальні (п. 1, 2, 3 ч. 1 ст. 409 КПК України).

В основі наведеної класифікації лежать порушення норм або матеріального кримінального права, або кримінального процесуального права.

На наш погляд, така класифікація підстав для скасування або зміни судового рішення судом апеляційної інстанції найбільш точно відображає сутність положень, викладених у ст. 409 КПК України.

Зважаючи на те, що законним є рішення, ухвалене компетентним судом згідно з нормами матеріального права з дотриманням вимог щодо кримінального провадження, передбачених КПК України (ч. 2 ст. 370 КПК України), будь-яке порушення матеріального чи процесуального закону, допущене судом першої інстанції під час судового розгляду, свідчить про незаконність ухваленого за його результатами рішення.

Чинний КПК України передбачає дві матеріальні підстави для скасування або зміни судового рішення судом апеляційної інстанції: неправильне застосування закону України про кримінальну відповідальність (п. 4 ч. 1 ст. 409 КПК України), невідповідність призначеного покарання тяжкості кримінального правопорушення та особі обвинуваченого (ч. 2 ст. 409 КПК України). Розкриємо зміст цих підстав.

Відповідно до ст. 413 КПК України неправильним застосуванням закону України про кримінальну відповідальність, що тягне за собою скасування або зміну судового рішення, є: незастосування судом закону, який підлягає застосуванню; застосування закону, який не підлягає застосуванню; неправильне тлумачення закону, яке суперечить його точному змісту; призначення більш суворого покарання, ніж передбачено відповідною статтею (частиною статті) закону України про кримінальну відповідальність.

Форми неправильного застосування кримінального закону, зазначені в ст. 413 КПК України, взаємопов'язані. При цьому, неправильне тлумачення закону, яке суперечить його точному змісту, як правило, лежить в основі інших форм неправильного застосування кримінального закону. Адже і незастосування судом закону, який підлягає застосуванню, і застосування закону, який не підлягає застосуванню, і призначення більш суворого покарання, ніж передбачено відповідною статтею (частиною статті) закону України про кримінальну відповідальність є наслідком неправильного тлумачення закону.

Неправильне застосування закону України про кримінальну відповідальність також може бути наслідком помилкового визнання судом першої інстанції тих чи інших фактичних обставин такими, що мають відношення до вчиненого кримінального правопорушення, що спричинило помилкову кваліфікацію судом дій обвинуваченого.

Крім неправильної кваліфікації діяння, формами неправильного застосування закону України про кримінальну відповідальність можуть бути порушення правил призначення покарання, неправильне застосування норм, що визначають поняття кримінального правопорушення, строки давності притягнення до кримінальної відповідальності й інших норм, що спричиняє необґрунтоване засудження або виправдання обвинуваченого [10, с. 859].

Таким чином, неправильне тлумачення закону, яке суперечить його точному змісту, як форма неправильного застосування закону України про кримінальну відповідальність, тісно пов'язане з усіма іншими формами цієї підстави для скасування ч зміни судового рішення.

Невідповідним ступеню тяжкості кримінального правопорушення та особі обвинуваченого визнається таке покарання, яке хоч і не виходить за межі, встановлені відповідною статтею (частиною статті) закону України про кримінальну відповідальність, але за своїм видом чи розміром є явно несправедливим через м'якість або через суворість (ст. 414 КПК України).

Закон вважає покарання несправедливим, якщо суд призначив надто м'яке покарання за тяжке кримінальне правопорушення або надто суворе покарання – за незначне правопорушення, а також

у всіх випадках, коли порушений принцип індивідуалізації покарання. Явна несправедливість може мати місце в разі призначення як основного, так і додаткового покарання, при визначенні як міри, так і виду покарання [10, с. 861].

У філософській та загальноправовій літературі справедливість розглядається як специфічне нормативне поняття моралі, що існує для оцінки декількох явищ з точки зору розподілу благ і зла між людьми, для рівнозначного та співрозмірного врахування різних інтересів у цій системі соціально-класових відносин, як міра відносної відповідності різних явищ і вчинків моральним цінностям, які прийняті в цьому класі чи суспільстві [12, с. 16; 13, с. 11].

Процесуальними підстави для скасування або зміни судового рішення судом апеляційної інстанції є: неповнота судового розгляду (п. 1 ч. 1 ст. 409 КПК України), невідповідність висновків суду, викладених у судовому рішенні, фактичним обставинам кримінального провадження (п. 2 ч. 1 ст. 409 КПК України), істотне порушення вимог кримінального процесуального закону (п. 3 ч. 1 ст. 409 КПК України).

Відповідно до ст. 410 КПК України неповним визнається судовий розгляд, під час якого залишилися недослідженими обставини, з'ясування яких може мати істотне значення для ухвалення законного, обґрунтованого та справедливого судового рішення.

При цьому неповнота судового розгляду може бути встановлена не лише «по горизонталі» (недослідження певних обставин, зокрема тих, що входять до предмета доказування), а й «по вертикалі» (недостатність доказів на підтвердження певних обставин, їх поверхове дослідження).

Судовий розгляд має бути визнаний неповним і у випадках, коли: фактичні обставини (а також висновки, що зроблені на їх основі) не підтверджуються належними, допустимими, достовірними та достатніми доказами; не з'ясовані причини істотних суперечностей в системі доказів; без достатніх підстав судом були відхилені клопотання учасників судового провадження про допит певних осіб, дослідження доказів або вчинення інших процесуальних дій та інше.

Таким чином, можна дійти висновку, що неповнота судового розгляду як невчинення судом під час судового розгляду певних процесуальних дій чи неприйняття певних процесуальних рішень, що обумовлюються вимогами закону чи обставинами провадження, лежить в основі й інших процесуальних підстав для скасування або зміни судового рішення судом апеляційної інстанції, зокрема невідповідності висновків суду, викладених у судовому рішенні, фактичним обставинам кримінального провадження та істотного порушення вимог кримінального процесуального закону.

Невідповідність висновків суду фактичним обставинам кримінального провадження, як правило, має місце в тих випадках, коли суд, досліджуючи обставини кримінального провадження та зібрані докази, порушує правила оцінки доказів.

Неправильна оцінка доказів, яка призводить до неправильних висновків суду, може виникнути в результаті порушення правил перевірки доказів, невстановлення їхніх джерел, неправильного встановлення належності, достовірності, допустимості, достатності доказів.

Сутність невідповідності висновків суду фактичним обставинам кримінального провадження, може бути розкрита на підставі аналізу закріплених у законі видів (форм) такої невідповідності.

Ст. 411 КПК України передбачає такі види (форми) невідповідності висновків суду фактичним обставинам кримінального провадження:

- 1) висновки суду не підтверджуються доказами, дослідженими під час судового розгляду;
- 2) суд не взяв до уваги докази, які могли істотно вплинути на його висновки;
- 3) за наявності суперечливих доказів, які мають істотне значення для висновків суду, у судовому рішенні не зазначено, чому суд взяв до уваги одні докази і відкинув інші;
- 4) висновки суду, викладені в судовому рішенні, містять істотні суперечності.

У першому випадку має місце неповнота судового рішення, що виникла внаслідок неповного судового розгляду або неповного відображення висновків суду, що були зроблені в результаті оцінки доказів, досліджених під час судового розгляду, у судовому рішенні.

Неповне судове рішення в таких випадках представляє собою суперечність між формою та змістом, що створює розрив між висновками суду та фактичними обставинами кримінального провадження.

У випадку, передбаченому п. 2 ст. 411 КПК України, суд, дослідивши повно, всебічно та неупереджено усі обставини провадження, при ухваленні судового рішення їх не врахував. Це може мати місце в разі, коли суд, наприклад, не врахував обставини, що обтяжують чи пом'якшують покарання, дані про особу обвинуваченого, про наявність чи відсутність у нього судимостей тощо.

Неврахування судом обставин, які могли вплинути на його висновки, перш за все, стосуються правильної кваліфікації вчиненого діяння. Іншими словами, відсутність повного та об'єктивного аналізу судом усіх обставин кримінального провадження призводить до необгрунтованого висновку суду про кваліфікацію вчиненого. Мають місце випадки, коли суд за наявності необхідних даних, робить помилкові висновки, що істотно впливають на розмір призначеного покарання.

Пункт 3 ч. 1 ст. 411 КПК України закріплює таку форму невідповідності висновків суду фактичним обставинам кримінального провадження, що перебуває в площині мотивування судового рішення, дослідженості доказів у відповідності із вимогами КПК України. Ухвалюючи рішення, суд зобов'язаний аналізувати докази, досліджені в судовому засіданні. У судовому рішенні докази мають бути наведені в логічному взаємозв'язку, за відсутності суперечностей, а не усунені суперечності мають бути оцінені судом і ця оцінка сформульована та викладена в рішенні. Порухення цих вимог і призводить до невідповідності висновків суду фактичним обставинам кримінального провадження.

Висновки суду, викладені в судовому рішенні, містять істотні суперечності (п. 4 ч. 1 ст. 411 КПК України) у випадках, коли: судом порушені закони логіки під час формулювання висновків у рішенні; суд не вжив заходів щодо усунення суперечностей в системі доказів, які були покладені в основу прийнятих ним рішень, тощо [14, с. 247–249].

Окрему увагу слід звернути на тлумачення словосполучення «істотні суперечності», що використовується в ч. 4 ч. 1 ст. 411 КПК України. Такі суперечності можуть бути виявлені як між структурними частинами судового рішення (вступною, мотивувальною, резолютивною), так і в межах однієї частини. Істотні суперечності можуть стосуватись багатьох аспектів судового рішення і, насамперед, тих висновків суду, що стосуються оцінки доказів. Відповідно, до їх числа можна віднести: суперечності в оцінці достовірності доказів; суперечності в оцінці належності доказів; суперечності в оцінці допустимості доказів; суперечності в оцінці достатності доказів.

Разом з тим, вважаємо, неістотних суперечностей в судовому рішенні бути не може. Адже суперечність у тлумачному словнику української мови визначається як становище, за якого що-небудь одне виключає інше, несумісне з ним або протилежне йому; невідповідність чого-небудь чомусь; протиріччя [4]. Тому фактично будь-яка суперечність у висновках суду є істотною для судового рішення загалом і тому слово «істотні» в тексті п. 4 ч. 1 ст. 411 КПК України, на наш погляд, не несе окремого смислового навантаження. Тим більше, очевидно, що системне тлумачення положень, викладених у п. 4 ч. 1 та ч. 2 ст. 411 КПК України, дає підстави для висновку, що істотними є такі суперечності, що вплинули чи могли вплинути на вирішення питання про невинуватість або невинуватість обвинуваченого, на правильність застосування закону України про кримінальну відповідальність, на визначення міри покарання або застосування примусових заходів медичного чи виховного характеру.

Таким чином, п. 4 ч. 1 ст. 411 КПК України може бути викладений в такій редакції: «Висновки суду, викладені в судовому рішенні, містять суперечності».

Відповідно до ч. 1 ст. 412 КПК України істотними порушеннями вимог кримінального процесуального закону в значенні підстави для скасування чи зміни судового рішення є такі порушення вимог КПК України, які перешкодили чи могли перешкодити суду ухвалити законне та обгрунтоване судові рішення. Аналіз наведеного положення вимагає відповіді на питання щодо того, які саме кримінальні процесуальні правопорушення допущені під час досудового розслідування, підготовчого провадження чи судового розгляду є фактичною підставою для скасування або зміни рішення суду першої інстанції. У процесуальній літературі в одних випадках вказується, що такими правопорушеннями є істотні порушення матеріального або процесуального закону, допущені судом першої інстанції під час судового розгляду і ухвалення судового рішення [15, с. 218], в інших – істотні порушення матеріального або процесуального закону, допущені під час розслідування або судового розгляду кримінального провадження та постановлення вироку чи ухвали [10, с. 852].

На наш погляд, підставами для скасування або зміни рішення суду першої інстанції можуть бути тільки ті правопорушення, що допущені судом під час судового розгляду та ухвалення судового рішення, як його складової частини. Зважаючи на роль суду в змагальному кримінальному провадженні, ті порушення закону, що були допущені під час досудового розслідування (якщо вони не стали предметом уваги та відповідного реагування суду першої інстанції під час судового розгляду, наприклад, визнання доказу, одержаного незаконним шляхом, недопустимим), стають правопорушеннями суду за умови, що вони перешкодили чи могли перешкодити суду ухвалити законне, обгрунтоване, вмотивоване та справедливе судові рішення.

Не випадково, на відміну від Кримінально-процесуального кодексу 1960 року (ст. 367), чинний КПК України не передбачає такої підстави для скасування або зміни судового рішення, як односторонність або неповнота дізнання, досудового слідства, а перелік безумовних підстав для скасування судового рішення (ч. 2 ст. 412 КПК України) не містить порушень, допущених органами досудового розслідування, прокурором під час досудового розслідування.

Висновки. Юридична відповідальність, що виникає внаслідок ухвалення судом першої інстанції незаконного, необґрунтованого, невмотивованого чи несправедливого судового рішення, є правовідновлюючою за своїм характером. Як і будь-яка юридична відповідальність, вона має правові та фактичні підстави. Правові підстави виникнення негативної кримінальної процесуальної відповідальності у виді скасування чи зміни судового рішення викладені у ст. 409 КПК України. Фактичними підставами такої відповідальності виступають ті порушення матеріального та процесуального закону, що були допущені судом першої інстанції під час судового розгляду загалом і ухвалення судового рішення зокрема. Відповідно, усі підстави для скасування або зміни судового рішення судом апеляційної інстанції можуть бути розділені на дві групи: матеріальні та процесуальні. Аналіз підстав для скасування або зміни судового рішення судом апеляційної інстанції дозволив запропонувати інші підходи в нормативному закріпленні окремих із них.

Список використаних джерел:

1. Кримінальний процес : [підручник] / заг. ред. В.В. Коваленка, Л.Д. Удалової, Д.П. Письменного. – К. : «Центр учбової літератури», 2013. – 544 с.
2. Аналіз даних судової статистики щодо розгляду справ і матеріалів місцевими загальними судами, апеляційними судами областей, міст Києва та Севастополя, Апеляційним судом Автономної Республіки Крим за 2013 рік // Вищий спеціалізований суд України з розгляду цивільних і кримінальних справ [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://sc.gov.ua/ua/sudova_statistika.html.
3. Аналіз даних судової статистики щодо розгляду справ і матеріалів Вищим спеціалізованим судом України з розгляду цивільних і кримінальних справ у 2013 році // Вищий спеціалізований суд України з розгляду цивільних і кримінальних справ : [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://sc.gov.ua/ua/sudova_statistika.html.
4. Великий тлумачний словник сучасної української мови / уклад. і голов. ред. В.Т. Бусел. – К.; Ірпінь : Перун, 2009. – 1719 с.
5. Строгович М.С. Курс советского уголовного процесса : Порядок производства по уголовным делам по советскому уголовно-процессуальному праву / М.С. Строгович. – М. : Наука, 1970. – Т. 2. – 516 с.
6. Познанский В.А. Вопросы теории и практики кассационного производства в советском уголовном процессе / В.А. Познанский. – Саратов : Изд-во Саратов. ун-та, 1978. – 136 с.
7. Гродзинский М.М. Кассационное и надзорное производство в советском уголовном процессе / М.М. Гродзинский. – М. : Госюриздат, 1953. – 231 с.
8. Перлов И.Д. Надзорное производство в уголовном процессе / И.Д. Перлов. – М. : Юрид. лит., 1974. – 256 с.
9. Мотовиловкер Я.О. Особенности кассационного основания и содержания праввосстановительной санкции в уголовном процессе / Я.О. Мотовиловкер // Уголовно-правовые и процессуальные гарантии защиты конституционных прав граждан. – Калинин, 1980. – С. 65–66.
10. Кримінальний процесуальний кодекс України. Науково-практичний коментар / заг. ред. В.Г. Гончаренка, В.Т. Нора, М.Є. Шумила. – К. : Юстініан, 2012. – 1224 с.
11. Котубей І. Поняття підстав для скасування або зміни рішення суду першої інстанції / І. Котубей // Підприємництво, господарство і право. – 2014. – № 2. – С. 94–97.
12. Васильчук В.О. Справедливість як категорія права : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.12 / В.О. Васильчук ; м-во внутр. справ України, Львів. держ. ун-т внутр. справ. – Львів, 2013. – 20 с.
13. Марченко Є.О. Генезис уявлень про справедливість (соціально-філософський аналіз) : автореф. дис. ... канд. філос. наук : 09.00.03 / Є.О. Марченко ; Ін-т вищ. освіти Нац. АПН України. – К., 2011. – 16 с.
14. Котубей І.І. Невідповідність висновків суду фактичним обставинам кримінального провадження як прояв необґрунтованості вироку суду / І.І. Котубей // Європейські стандарти кримінального судочинства : Матеріали всеукраїнської науково-практичної конференції (Донецьк, 27 вересня 2013 року). – Донецьк : ДЮІ МВС України, 2014. – С. 247–249.
15. Кримінальний процесуальний кодекс України. Науково-практичний коментар : у 2 т. Т. 2 / [Є.М. Блажівський, Ю.М. Грошевий, Ю.М. Дьомін та ін.] ; заг. ред. В.Я. Тація, В.П. Пшонки, А.В. Портнова. – Х. : Право, 2012. – 664 с.

